

EN BILD BERÄTTAR

Den första traktorn i Arvidsjaur

Sten Rådman, 82 år, har arbetat i skogen i hela sitt yrkesliv. Han minns när traktorer ersatte hästarnas roll i skogsbruket i Arvidsjaur.

BILDEN FRÅN 1921 föreställer den första traktorn som testades i Arvidsjaur skogsbruk. Det är en Cletrac, 20 hästkrafter. Fotot är taget i Tjeräs, cirka en mil från Lilla Varjisträsk, år 1921. Försöket slog inte särskilt väl ut och det slutade med att ett lag hästkörare fick rycka in och fullfölja transporten.

– På 1920-talet skedde det många experiment med traktorer, berättar Sten Rådman.

Han har varit skogsvaktare på Arvidsjaur allmänning och yrkeslärare i skogsbruk. Fortfarande när han började arbeta i skogen på 1950-talet var hästen dominerande.

– Det var våldsamma diskussioner – skulle verkligen traktorn kunna rationalisera bort hästen? Det var många av de äldre som inte trodde på det, minns han.

NÄR DE FÖRSTA traktorerna kom till Arvidsjaur var han inte född än. Däremot hans pappa, Gustav Rådman, var med på den tiden och arbetade även han i skogen.

Sten Rådman farbror Elis körde skogstransporter och var en av de första som utbildade sig för att köra Cletractraktorn.

Dessvärre slutade det med en tragedi.

– I samband med testkörningar hade de byggt en bro över en bäck. Men bron rasade och Elis fick traktorn över sig och dog redan i 20-årsåldern.

Olyckor var ingenting ovanligt bland skogsarbetarna under 1900-talets första hälft. Det gällde både de som arbetade med häst och de som arbetade med traktorer.

– Man var nog medveten om de risker som fanns, men vad skulle man göra? Det var ju enda chansen att få in någon krona till hushållet.

När avstånden mellan avverkningsplatserna och flottlederna ökade försökte man hitta olika sätt för att kunna köra större lass.

Det gällde att hitta en väg som lutade mot ån eller älven så att det gick att lasta så mycket som möjligt. För att öka kapaciteten ännu mer isade man vägarna. En kusk och en häst arbetade enkom med att köra omkring och vattna spä-

Ett arbetslag med skogsarbetare testar Arvidsjaur första traktor, en Cletrac med 20 hästkrafter.

Copyright: NORRBOTTENS MUSEUM

ren för medarna för att det skulle gå så lätt som möjligt.

– Men det hade ju också sin begränsning, för när lasten blev för stor och lutningen för tvär, så var det stor risk att påtryckningen ledde till att både lassets och hästens for av vägen.

PARALLELLT BÖRjade man experimentera med små traktorer som man gjorde om till bandvagnar. De kunde dra betydligt större lass än hästarna. Även för traktorerna isade man vägarna så att det skulle gå så lätt som möjligt.

– Men i och med det ökade

också risken för både maskin- och personsador och traktorerna fick inte någon stor genomslagskraft till en början.

Inte förrän på 1950-talen hade skogstraktorerna förbättrats så pass mycket att de slog igenom brett. Det skedde ett par decennier senare än när jordbrukstraktorerna fick sitt genombrott, men av jordbrukstraktorerna krävdes inte lika mycket, eftersom de företrädesvis kördes på plan mark.

Under en övergångsperiod användes både traktorer och hästar i skogsbruket.

– Vid mycket svåra lutningar

och sidolutningar var traktorn för begränsad och då fick du ta in hästen.

På sätt och vis tyckte Sten Rådman att det var trevligare att arbeta med häst än med skogsmaskiner.

– Men det är ju så med allting att i och med att tekniken börjar utvecklas så tar den över.

I skogen var det traktorn och motorsågen som bidrog till rationaliseringen. Under tio år på 1960-talet förlorade Arvidsjaur kommun 3 000 invånare. Det var skogsarbetare som flyttade när jobben försvann.

FORTFARANDE ÄR SKOGSBRUKET viktigt i Arvidsjaur, men i dag skapar det förhållandevis lite sysselsättning, konstaterar han.

– Vad som har hänt här på bara 30–40 år går knappast att fatta. Att det kunnat ske så snabbt, rationaliseringen och utflyttningen.

Tror du det finns något som kommer att få stor betydelse för utvecklingen framåt i tiden på samma sätt som traktorn fick?

– Ja. Drönare tror jag kommer att vara revolutionerande för planeringen och produktionen.

ULRIKA VALLGÅRDA

Sten Rådman i Arvidsjaur minns hur man experimenterade med traktorer i skogsbruket under många år innan traktorn slutligen ersatte hästen.

Foto: KENT NORBERG

FOTNOT: Gamla fotografier i Norrbottens museums digitaliserade arkiv kan du hitta på länken: <http://nbmcarlotta.nil.se>